

Jeg forsvarer meg ikke

Taler

Knut Hamsun

Dato

16 desember 1947

Sted

Sand herredsrett, Grimstad

Omstendigheter

Hamsuns tale i retten

- 1 Ja, jeg skal ikke oppta så svært lang tid for den ærede rett. - Det er jo ikke meg som har annonsert for i pressen for lang, lang tid, for år og dager siden, at nå skulle hele mitt synderegister opprulles. Det var en mann fra Erstatningskontoret som var med på det, en sakfører sammen med en journalist.
- 5 Dette passer forresten meg godt. Jeg har for 2 år siden i et langt brev til Riksadvokaten skrevet at jeg ville redegjøre for alt meg og mitt. Nå er leiligheten her, og jeg vil bidra mitt til at mitt synderegister ordentlig og moralsk opprulles. Jeg har sett nok av i de år som er gått, at man har stått og vært flinke i retten og forsvart seg med liv og lyst med prosessfullmektiger, sakførere og prokuratorer
- 10 og like meget hjalp det. Dommen har i alminnelighet vært lite påvirket av disse flinkheter. Det har gått mest etter statsadvokaten, etter aktors påstand, den såkalte påstand. Det er et mystisk begrep som jeg ikke skjønner meg noe på. Jeg gir avkall på å være flink her og nå.
- 15
- Jeg har forresten at be om unnskyldning for min afasi, som gjør at mine ord, det uttrykk jeg måtte velge i fleng, har lett for å overskride min mening, ja også underskride den. Jeg har forresten svart på alle spørsmål før, så vidt jeg kan skjønne. I begynnelsen kom det rett som det var politifolk fra Grimstad med
- 20 papirer til meg, som jeg forresten ikke leste. Så var det forhørsretten for 2, 3 eller 5 år siden. Det er så lenge siden at jeg intet husker, men jeg svarte på spørsmålene. Så var det den lange tiden som jeg var lukket inne i en anstalt i Oslo, hvor det gjaldt å finne ut om jeg var sinnssyk, eller kanskje det gjaldt mest å finne ut at jeg var sinnssyk, og hvor jeg måtte svare på alskens idiotiske
- 25 spørsmål. Så jeg kan ikke gjøre det klarer nå enn jeg alt har gjort det hele veien.

30 Det som skal felle meg til jorden er ene og alene mine artikler i avisene. Det er
ingen annen ting som kan overføres på meg. For så vidt er mitt regnskap meget
enkelt og greit. Jeg har ikke gitt noe til frontkjemperne eller til noe annet NS,
som det nå sies at jeg har vært medlem av. Ingenting altså. - Jeg har ikke vært
medlem av NS. Jeg har prøvet på å forstå hva NS var for noe, jeg prøvet å sette
35 meg inn i det, men det ble ikke til noe. Men det kan godt være at jeg nå og da
kan ha skrevet i NS' ånd. Jeg vet ikke, for jeg vet ikke hva NS' ånd er. Men det
kan godt hende jeg har skrevet i NS' ånd, at det altså kan ha sivet litt inn i meg
fra de aviser jeg leste. I et hvert tilfelle står jo mine artikler der for alles øyne. Jeg
prøver ikke på å redusere dem, gjøre dem ringere enn de er, det kan være galt
nok før. Tvert imot, jeg står inne for dem nå som før, og som jeg alltid har gjort.
40 Jeg ber om å få understreke at jeg satt og skrev i et okkupert land, i et hårtatt
land, og jeg vil i den forbindelse gjerne gi noen meget korte opplysninger om
meg selv:

45 Vi var forespeilet at Norge skulle få en høy, en fremtredende plass i det
storgermanske verdenssamfund, som nå var i emning og som vi alle trodde på,
mer eller mindre, men alle trodde på det. Jeg trodde på det, derfor skrev jeg som
jeg gjorde. Jeg skrev om Norge som her skulle få en slik høy plass blant de
germanske land i Europa. At jeg også i noenlunde tilsvarende grad måtte skrive
50 om okkupasjonsmakten, det skulle være ærlig og redelig å forstå. Jeg skulle jo
ikke utsette meg selv for å bli mistenkt - hva jeg forresten meget paradoksalt i
virkeligheten allikevel ble. Jeg var hele tiden omgitt av tyske offiserer og
mannskap i mitt hus, ja endog om natten, jo mange ganger også om natten, til
den lyse morgen, og jeg måtte iblant få det inntrykk at jeg var omgitt av
55 observatører, av folk som skulle kontrollere meg og mitt hushold. Fra relativt
høyt tysk hold ble jeg 2 ganger som jeg husker nå, 2 ganger minnet om at jeg
ikke utrettet så meget som visse navngitte svensker utrettet, og det ble påpekt for
meg at Sverige var et nøytralt land, hva jo Norge ikke var. Nei, man var ikke
videre tilfreds med meg. Man hadde ventet seg mer av meg enn man fikk. Når
60 jeg da under disse omstendigheter, disse forhold satt og skrev, så vil det være
forståelig at jeg til en viss grad måtte balansere mellom mitt land og det andre.
Jeg sier ikke dette for å unnskyldte meg, forsvare meg. Jeg forsvarer meg
overhodet ikke. Jeg gir det til forklaring, jeg gir det som en opplysning til den
ærede rett.

Og ingen sa meg at det var galt det jeg satt og skrev, ingen i hele landet. Jeg satt alene på mitt rom, utelukkende henvist til meg selv. Jeg hørte ikke, jeg var så
70 døv, man kunne ikke ha noe med meg å gjøre. Det ble banket i ovnsrøret til meg nedenfra når jeg skulle komme ned og få mat, den lyden hørte jeg. Jeg gikk ned, fikk min mat, og gikk opp igjen til meg selv og satte meg. I månedsvis, i årevis, i alle disse år var det slik. Og aldri kom et lite vink til meg. Jeg var jo ikke noen rømling. Jeg hadde et litt kjent navn i landet. Jeg mente å ha venner i begge de
75 norske leirer, både blant Quislinger og jøssinger. Men aldri kom et lite vink til meg, et lite godt råd fra omverdenen. Nei, det holdt omverdenen seg meget nøye ifra. Og fra mitt hushold og fra min familie høvde det sjelden eller aldri så at jeg kunne få litt opplysning eller hjelp. Alle ting måtte jo foregå skriftlig til meg, og det ble for plagsomt. Jeg ble sittende der. Under disse omstendigheter
80 hadde jeg bare å holde meg til mine 2 aviser, Aftenposten og Fritt Folk, og i de to bladene sto det jo ikke at det var galt det jeg satt og skrev. Tvertimot. Det var ikke galt da jeg skrev det. Det var rett, og det jeg skrev var rett.

85 Jeg skal forklare det. Hva skrev jeg? Jeg skrev for å hindre at norsk ungdom og manndom opptrådte tosket og utfordrende til okkupasjonsmakten til ingen verdens nytte, bare til undergang og død for dem selv. Det skrev jeg, og varierte på mange forskjellige måter.

90 De som hoverer over meg nå, fordi de har seiret, seiret i det ytre, på overflaten, de har ikke som jeg hatt besøk av familier, fra de minste og oppover, som kom og gråt for sine fedre, sine sønner og sine brødre som satt innestengt i en eller annen piggrådleir, og nå var dødsdømt. Ja, nå var dødsdømt. Nå, jeg hadde
95 ingen makt, men de kom til meg, mange kom til meg. Jeg hadde ingen som helst makt, men jeg telegraferte. Jeg vendte meg til Hitler og til Terboven. Jeg gjorde endog krokveier til andre, f.eks. til en mann som hette Müller, som sas å sitte inne med innflytelse og makt bak forhenget. Det må vel finnes et arkiv et eller annet sted hvor alle mine telegrammer finnes. Det var mange av dem. Jeg
100 telegraferte natt og dag når tiden var knapp og det gjaldt liv eller død for mine landsmenn. Jeg fikk konen til min gårdsbestyrer til å telefonere mine telegrammer, da jeg ikke selv kunne gjøre det. Og det var altså disse telegrammer som til slutt gjorde tyskerne litt mistenkte overfor meg. De holdt meg for en slags megler, en litt upålitelig megler som det var best å holde et lite øye med.
105 Hitler selv fraba seg til slutt mine henvendelser. Han ble kjed av dem. Han viste

meg til Treboven, men Treboven svarte meg ikke. Hvor vidt mine telegrammer var til noen hjelp det vet jeg ikke, likeså litt som mine stubber i bladene var til noen avskrekkelse for mine landsmenn, som de fra min side var tenkt å være det.

110 Istedet for denne min kanskje fåfengte virksomhet på telegrafen skulle jeg kanskje heller ha skjult meg selv. Jeg kunne ha prøvet på å stikke meg over til Sverige, som så mange gjorde. Jeg ville ikke ha kommet bort der. Jeg har mange venner der, jeg har min store og mektige forlegger der. Og jeg kunne ha prøvet å karre meg over til England, som også så mange gjorde, og som siden kom tilbake

115 derfra som helter, fordi de hadde forlatt sitt land, sømt fra sitt land. Jeg gjorde ingenting i den retning, rørte meg ikke, det falt meg aldri inn.

Jeg mente å tjene mitt land best ved å bli hvor jeg var og drive mitt jordbruk

120 etter evne nå midt i denne trange tid, da nasjonen manglet alt, og så for øvrig bruke min penn for det Norge som nå skulle få en slik høy rang blant de germanske land i Europa. Den tanke tiltalte meg fra begynnelsen av. Den gjorde mer, den begeistret meg, den besatte meg. Jeg vet ikke at jeg var kvitt den noen gang i all denne tid, mens jeg satt der i min ensomhet. Jeg syntes det var en stor

125 tanke for Norge, og jeg synes den dag i dag at det var en stor og god idé for Norge, vel verd å kjempe for og arbeide for. [...] Men det gikk skjevt med det jeg tenkte, det gikk skjevt med det. Jeg kom nokså fort i villrede md meg selv, og i den dypeste villrede kom jeg da Kongen og hele hans Regjering frivillig forlot landet og satte seg selv ut av funksjon her hjemme. Det slo hele grunnlaget unna

130 meg. Jeg ble hengende mellom himmel og jord. Jeg hadde intet fast å holde meg til lenger. Så satt jeg og skrev, satt og telegraferte og grublet. Min tilstand i denne tid var grublen. Jeg grublet på alt. Jeg kunne således minne meg selv om at hvert eneste stort og stolt kulturnavn vi eier i Norge først hadde gått gjennom det germanske Tyskland for å bli stort i hele verden. Det hadde jeg ikke urett i å

135 tenke. Men jeg fikk feil for det. Også for dette fikk jeg feil, skjønt det er den soleklareste sandhet i vår historie, vår nye historie.

Men det førte ikke frem for meg, nei det førte ikke frem for meg. Det førte

140 tvertimot til at jeg i alles øyne og hjerter satt der og svek det Norge jeg ville heve opp. At jeg svek det. Nå, det får så være. Det får så være hva alle disse all verdens øyne og hjerter nå vil belaste meg for. Det er mitt tap som jeg har å bære. Og om 100 år er allting glemt. Da er endog denne ærede rett glemt, totalt glemt. Alle våre navn her tilstede i dag vil om 100 år være utslette av jorden og huskes ikke

mer, nevnes ikke mer. Vår skjebne er glemt.

150 Når jeg satt der og skrev etter beste evne, og telegraferte natt og dag, så satt jeg
altså og forrådte mitt land, heter det. Jeg var landsforræder, heter det. Det får så
være. Men jeg følte det ikke slik, kjente det ikke slik, og jeg kjenner det ikke slik i
dag heller. Jeg har den beste fred med meg selv, den aller beste samvittighet.

155 Jeg holder det alminnelige omdømme nokså høyt. Jeg holder vårt norske
rettsvesen enda høyere, men jeg holder det ikke så høyt som jeg holder min egen
bevissthet om hva som er godt og ondt, hva som er rett og galt. Jeg er gammel
nok til å ha en rettesnor for meg selv, og dette er min.

160 I mitt etterhånden nokså lange liv, og i alle de land jeg har fart og blant alle de
folkeslag jeg har blandet meg i, har jeg evig og alltid bevart og hevdet hjemlandet
i mitt sinn. Og jeg akter fremdeles å gjemme mitt hjemland der, mens jeg venter
på min endelige dom.

165

Nå takker jeg den ærede rett.

170 Det var bare disse få og enkle ting jeg ønsket å uttrykke ved denne leilighet, for
ikke hele tiden å være likeså stum som jeg er døv. Det har ikke vært ment som
noe forsvar fra min side. Det som kan ha lytt slik kommer bare av stoffet i min
tale, det kommer av at jeg var nødt til å nevne en del kjensgjerninger. Men det
har ikke vært ment som noe forsvar, derfor har jeg heller ikke ymtet noe om
175 mine vitner, som jeg vel kan ha noen å henvise til. Og jeg har heller ikke villet
nevne hele mitt øvrige materiale som jeg vel også kan ha noe av. Det kan utstå.
Det kan vente til en gang siden, til kanskje bedre tider, og til en annen rett enn
denne. Der kommer vel en dag i morgen også, og jeg kan vente. Jeg har tiden for
meg. Levende eller død, det er likegyldig, og fremfor alt er det likegyldig for
180 verden hvordan det går med enkelte menneske, i dette tilfellet meg. Men jeg kan
vente. Jeg får vel slik å gjøre.

185 **Kilde**
<http://www.nb.no/nbdigital/hamsun/liste/>

Emner
Andre verdenskrig, Forsvarstale

URI
190 <https://www.virksommeord.no/tale/jeg-forsvarer-meg-ikke>

195

200

205

210

215

220